

Verhaal in negen brieven
Entbehren sollst du, sollst entbehren

Faust, deel 1

Eerste brief

Van Pavel Aleksandrovitsj B. aan Semjon Nikolajevitsj V.

M...hoeve, 6 juni 1850

Beste vriend, vier dagen geleden ben ik hier aangekomen, en zoals beloofd pak ik nu de pen om jou te schrijven. Sinds vanochtend motregent het, naar buiten gaan is onmogelijk en bovendien wil ik graag een praatje met je maken. Ik ben dus weer terug op het oude nest, waar ik – ik durf het haast niet te zeggen – negen volle jaren niet ben geweest. Wat is er in die negen jaar niet allemaal gebeurd! Ik ben een heel ander mens geworden, dat kun je je indenken. Werkelijk een ander mens: herinner je je nog dat kleine doffe spiegeltje van mijn overgrootmoeder in de salon, met die vreemde krullen op de hoeken – jij hebt er vaak over gefilosofeerd wat die spiegel in de afgelopen honderd jaar allemaal gezien had. Ik ben er zodra ik hier was voor gaan staan, en ik raakte onwillekeurig in de war. Ik zag ineens hoe oud ik ben geworden, hoezeer ik de laatste tijd ben veranderd. Overigens ben ik niet de enige die oud geworden is. Mijn huisje, dat al een hele tijd wat vervallen was, staat nu nauwelijks meer overeind, het is helemaal scheefgezakt. Mijn huishoudster, de brave Vasiljevna (je weet wel, ze trakteerde je altijd op haar vermaarde jam) is nu helemaal dor en krom; toen ze me zag kon ze geen woord uitbrengen en ze liet geen traan; ze kreunde alleen en ze hoestte, zakte onmachtig in een stoel neer en gebaarde wat. De oude Terenti is nog kras, hij loopt nog net zo rechtop als vroeger, met zijn voeten naar buiten; hij draagt nog altijd zo'n gele nankingbroek en van die krakende boxleren schoenen tot hoog op de

wreef, met die veters, die jou meer dan eens vertederd hebben... Maar mijn god, wat slobbert die broek om zijn magere beentjes! Wat is zijn haar wit geworden! Zijn gezicht is nauwelijks groter meer dan een vuist; toen hij tegen me begon te praten, toen hij in de aangrenzende kamer bevelen en instructies gaf, moest ik lachen en huilen tegelijk. Al zijn tanden zijn uitgevallen en hij mummelt wat met veel gefluit en gesis. Maar de tuin is verbazend mooi geworden, de bescheiden sering-, acacia- en kamperfoeliestruikjes (die wij samen geplant hebben, weet je nog wel?) zijn uitgegroeid tot prachtige dichte struiken; de berken, de ahornen, alles is hoog en vol geworden; de lindelane zijn bijzonder mooi. Ik houd van die lanen, ik houd van het grijsgroene tere licht en de fijne geur die onder het bladerdak hangt, ik houd van het kleurige netwerk van lichte kringen op de donkere aarde: zand heb ik niet, zoals je weet. Mijn lievelingseikje is al een echte jonge eik geworden. Gistermiddag heb ik meer dan een uur in zijn schaduw op een bankje gezeten. Ik vond het fijn daar. Rondom bloeide het groen zo welig, op alles lag een krachtige en milde gouden glans, zelfs in de schaduw... En wat een vogels waren er te horen! Je weet nog wel, hoop ik: vogels, dat is mijn grote liefde. De tortelduifjes koerden aan één stuk door, af en toe floot een wiewaal, een vink sloeg een aardig riedeltje, de lijsters maakten zich kwaad en gingen tekeer, een koekoek riep in de verte; plotseling liet een specht, alsof hij gek geworden was, een schelle kreet horen. Ik bleef luisteren naar dit zoet gekwinkeleer en ik wilde me niet verroeren, zo vervuld was ik van loomheid en vertedering. En niet alleen in de tuin is alles gegroeid; ieder ogenblik zie ik stevige, robuuste kerels in wie ik met geen mogelijkheid de kleine jongetjes van weleer kan herkennen.

Je kunt het je niet voorstellen: kleine Timofejtje, jouw lieveling, is een hele Timofej geworden. Jij vreesde indertijd voor zijn gezondheid en voorspelde dat hij tering zou krijgen; maar je zou nu eens moeten zien hoe zijn fikse rode knuisten uit de smalle mouwen van zijn nan-kingjas steken en hoe gespierd hij over zijn hele lijf is. Hij heeft een stierennek en zijn hele hoofd is bedekt met dicht blond krulhaar, een echte Hercules Farnese! Overigens is hij van gezicht minder veranderd dan de anderen, het is zelfs niet veel groter geworden, en die vrolijke, zoals jij dat noemde 'gapende' glimlach heeft hij nog steeds. Ik heb hem als kamerdienaar aangesteld; mijn Petersburgse kamerdienaar heb ik in Moskou ontslagen; hij vond het bijzonder leuk om me voor gek te zetten en me zijn superioriteit op het gebied van de hoofdstedelijke omgangsvormen te laten voelen. Van mijn jachthonden vond ik er niet één meer; die zijn allemaal dood. Alleen Nefka heeft langer geleefd dan de andere en ook die heeft mij niet, zoals Argos Odysseus, zien terugkomen; het was haar niet gegeven haar vroegere baasje en jachtkameraad met haar troebel geworden ogen weer te zien. Maar Keesje is nog gezond en blaft nog even schor, en zijn ene oor is nog steeds gehavend en ook zijn staart zit zoals het hoort vol klitten. Ik heb mijn intrek genomen in jouw oude kamertje. Daar staat de zon wel pal op en het zit er vol vliegen, maar het ruikt er minder naar een oud huis dan in de andere kamers. Het is vreemd, deze mufte, wat zurige en verschraalde lucht werkt sterk op mijn verbeelding: ik zal niet zeggen dat dat me onaangenaam is, integendeel, maar ik word er weemoedig van en op den duur neerslachtig. Ik ben net als jij erg dol op die oude buikige kastjes met koperbeslag, op die witte stoeltjes met de ovale rugleuning en de gebogen

pootjes, op die door vliegen bevuilde glazen kroonluchters met een groot ei van violetkleurig bladsilver in het midden, kortom op al die meubels uit de tijd van mijn grootvader; maar ik kan dat alles niet voortdurend om me heen zien: ik word bevangen door een rusteloze landerigheid (dat is het precies). In de kamer die ik nu in gebruik heb, staan simpele boerenmeubels; ik heb alleen in een hoek een lange smalle kast laten staan met plankjes waarop het ouderwetse groene en blauwe glaswerk door de dikke laag stof haast niet te zien is; en ik heb aan de muur dat vrouwenportret met die zwarte lijst laten ophangen, je weet wel, dat jij altijd het portret van Mannon Lescaut noemde. Het is in die negen jaar een beetje donkerder geworden, maar die ogen kijken nog even peinzend, schalks en teder, de lippen glimlachen nog even lichtzinnig en melancholiek, en de half uitgeplukte roos glijdt nog even stil uit haar fijne vingers. Met de rolgordijnen in mijn kamer is iets heel vermakelijks. Ze waren ooit groen, maar door de zon zijn ze geel geworden: er staan in zwart scènes uit d' Arlincourts *Le solitaire* op afgebeeld. Op het ene gordijn sleept deze kluizenaar, die een heel lange baard heeft en uitpuilende ogen en die op sandalen loopt, een vrouw met verwarde haren de bergen in; op het andere speelt zich een verbitterde strijd af tussen vier ridders met baretten en pofmouwen, één ligt er *en raccourci* dood op de grond: kortom, een en al narigheid, en daaromheen zo'n ongestoorde rust, en van de gordijnen valt zo'n lieflijke weerschijn op het plafond... Sinds ik hier ben is er een zekere gemoedsrust over me gekomen; ik heb geen zin om iets te doen, om iemand te zien, dromen heb ik niet en tot nadenken kan ik niet komen; maar wel tot overpeinzingen, dat zijn twee verschillende dingen zoals je zelf goed weet. Eerst werd ik

overspoeld door herinneringen aan mijn kindertijd... waar ik ook ging, waar ik ook keek, overal doken ze op, helder tot in de kleinste kleinigheden, welhaast onontkoombaar in hun precisie... Daarna kwamen er andere herinneringen voor in de plaats, daarna... daarna keerde ik me van lieverlee van het verleden af en in mijn borst bleef slechts een sluimerende last. Stel je eens voor! Toen ik op de dijk onder een kraakwilg zat, barstte ik ineens in tranen uit en ik zou ondanks mijn respectabele leeftijd een hele tijd gehuild hebben als ik me niet geschaamd had voor een langskomende vrouw die nieuwsgierig naar mij keek en die daarna zonder zich naar mij om te draaien diep boog en verder liep. Ik zou heel graag tot mijn vertrek in die stemming willen blijven (huilen zal ik natuurlijk niet meer), dat wil zeggen, tot september, en ik zou het erg jammer vinden als een van de burens het in zijn hoofd kreeg mij een bezoek te brengen. Overigens hoef ik daar niet bang voor te zijn, geloof ik: echt naaste burens heb ik niet. Ik ben er zeker van dat jij me begrijpt, jij weet zelf uit ervaring hoe weldadig eenzaamheid dikwijls is... Na al die omzwervingen heb ik dat nu nodig.

Vervelen zal ik me niet... Ik heb een paar boeken meegenomen en er is hier een behoorlijke bibliotheek. Gisteren heb ik alle kasten opengemaakt en ik heb een hele tijd in de beschimmelde boeken zitten neuzen. Ik vond veel interessante dingen die ik niet eerder had gezien: *Candide* in een handgeschreven vertaling uit de jaren zeventig, kranten en tijdschriften uit diezelfde tijd: *Het triomferende kameleon* (dat wil zeggen Mirabeau), *Le Paysan perverti*, enzovoort. Ik stuitte ook op kinderboeken van mezelf, van mijn vader, mijn grootmoeder en – stel je eens voor – zelfs van mijn overgrootmoeder: in een heel oude Franse grammatica met een gekleurde kaft stond met

grote letters: *Ce livre appartient à m-lle Eudoxie de Lavrine* en het jaartal 1741. Ik ontdekte boeken die ik ooit uit het buitenland had meegebracht, onder andere Goethes *Faust*. Jij weet misschien niet dat er een tijd is geweest dat ik de hele *Faust* uit mijn hoofd kende (het eerste deel, natuurlijk), ik kon er niet genoeg van krijgen... Maar ja, de tijden veranderen en de laatste negen jaar ben ik er nauwelijks aan toegekomen Goethe ter hand te nemen. Het is moeilijk te beschrijven wat ik voelde toen ik dit kleine, overbekende boekje, een slechte uitgave uit 1828, ontdekte. Ik nam het mee, ging op bed liggen en begon te lezen. Wat maakte die schitterende eerste scène een indruk op me! De verschijning van de Aardgeest, zijn woorden, je weet wel: 'In levensvloeden, in dadenstorm', wekten in mij een lang niet ondervonden huivering, een rilling van ontroering. Ik herinnerde me alles weer: Berlijn en mijn studententijd, Fräulein Klara Stich, en Seydelmann in de rol van Mephistopheles, en de muziek van Radziwill, en alles en alles. Het duurde lang voor ik in slaap viel: als een geestverschijning doemde mijn jeugd voor me op, joeg als vuur en vergif door mijn aderen, mijn hart zwol en wilde niet bedaren, iets had de snaren aangeroerd en de verlangens bruisten op...

Aan dit soort dromerijen gaf jouw bijna veertigjarige vriend zich over toen hij daar eenzaam in zijn eenzame huisje zat! Maar als iemand mij nu eens had gezien? Nou, wat dan nog? Ik zou mij niet in het minst geschaamd hebben. Je schamen is ook een kenmerk van de jeugd, maar weet je waaraan ik voor het eerst heb gemerkt dat ik oud word? Hieraan: ik probeer nu tegenover mezelf mijn vrolijke ervaringen te overdrijven en mijn droevige te bagatelliseren, en in mijn jonge jaren deed ik precies

het tegenovergestelde. Toen koesterde je je droefheid als een schat, en schaamde je je voor een vrolijke opwelling...

Ondanks al mijn levenservaring denk ik toch dat er nog iets op de wereld is, vriend Horatio, dat ik nog niet ken, en dat dat 'iets' misschien wel het allerbelangrijkste is.

Ach, wat schrijf ik nu toch allemaal! Tot ziens, tot de volgende keer. Wat voer jij uit in Petersburg? O ja, je krijgt de groeten van Saveli, mijn kok hier. Ook hij is wat ouder geworden maar niet zo erg, hij is dikker en een beetje pafferig. Zijn kippensoep met gekookte uitjes is nog altijd even lekker, net als zijn wrongelkoek met zo'n mooi versierd randje en zijn *pigoes*, het beroemde steppegerecht *pigoes*, waarvan je dagenlang een tong hebt als een lap leer. Maar zijn gebraden vlees laat hij net als vroeger zo droog worden dat je ermee op de tafel kunt slaan, je reinste karton. Maar nu, tot ziens!

Je *P.B.*

